

Päivi Kääntä

LUKEMISEN ARVOINEN LEHTIJUTTU

**Opinnäytetyö
CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU
Mediatekniikan koulutusohjelma
Toukokuu 2015**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieska	Aika Toukokuu 2015	Tekijä/tekijät Päivi Kääntä
Koulutusohjelma Mediatekniikka		
Työn nimi LUKEMISEN ARVOINEN LEHTIJUTTU		
Työn ohjaaja Maarit Tammisto		Sivumäärä 24 + 6
Työelämäohjaaja		
Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten laaditaan hyvä lehtijuttu erityisesti sanomalehteen. Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli luoda ohjenuora media-alan opiskelijoille ja journalistisesta työstä kiinnostuneille henkilöille, joilla ei ole toimittajan koulutusta. Opinnäytetyön tekijä halusi myös kehittyä journalistina. Tutkimusmateriaalina toimi alan lähdekirjallisuus, luentomateriaalit sekä kirjoittajan omat kokemukset. Tietopohjan vertailukohtana ja esimerkkeinä käytettiin opinnäytetyön tekijän omia julkaistuja kirjoituksia.		
Asiasanat haastattelu, journalismi, toimitustyö, visuaalinen suunnittelu		

ABSTRACT

Unit Ylivieska	Date May 2015	Author/s Päivi Kääntä
Degree programme Mediatechnology		
Name of thesis AN ARTICLE THAT IS WORTH READING		
Instructor Maarit Tammisto		Pages 24 + 6
Supervisor		
The aim of this thesis was to study, how to write a good article especially to a newspaper. One goal was to create a precept to students and basically anyone, who's interested in working in a journalistic field and who doesn't have journalistic training. The writer of this thesis also wanted to improve as a journalist. Literature, lecture material and writers own experiences were used as a material. Writers own published articles were used as an example and point of reference.		
Key words		
Editing, interview, journalism, visual planning		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 VISIO SIIVITTÄÄ TYÖTÄ	3
3 MEDIAAN SOPIVA UUTINEN	4
3.1. Uutiskriteerit	4
3.1.1. Mitä, missä, milloin	5
3.1.2. Henkilö esille aiheesta	5
3.2. Tekstin tyyli	6
4 OIKEAN MUOTOISET RAKENNUSPALIKAT	7
4.1. Otsikko	7
4.2. Ingressi	9
4.3. Väliotsikot	10
4.4. Leipäteksti	10
4.4.1. Tiivistämisen taito	11
4.4.2. Sanansa mittainen juttu	12
5 HAASTATTELUSTA JUTUN YDIN	14
5.1. Ihminen kertoo tarinan	14
5.2. Vuorovaikutus syvenee	15
5.3. Sanoako vai eikö sanoa	16
6 KUVA TEKSTIN TUKENA	18
7 KASAA TOIMIVA KOKONAISUUS	21
8 YHTEENVETO	22
LÄHTEET	24
LIITTEET	

1 JOHDANTO

”En oikeastaan koskaan lue lehtiä kokonaan. Selailen ne läpi ja kiinnitän huomiota lähinnä kuviin ja otsikkoihin.” Edellinen kommentti voisi olla kenen suusta tahansa. Sanomalehtien liiton tekemän tutkimuksen (2014) mukaan sanomalehtien lukemiseen käytetään päivittäin keskimäärin puoli tuntia. Siinä ajassa ei ehdi lukea jokaista juttua A:sta Ö:hön.

Toimittajaa tilanne saattaa turhauttaa, sillä lehtijutun eteen on nähty vaivaa. Ennen lehden lähettämistä painoon on tapahtunut paljon. Jutun ideointi, taustatutkimus, näkökulman pohdittaminen, haastattelujen sopiminen ja toteutus, kuvaaminen, kirjoittaminen, otsikointi, kuvatekstien teko, sivun taitto, mahdollinen grafiikka – nämä eivät synny itsestään.

Miten satunnainen selailija sitten saataisiin pysähtymään lehtijutun äärelle? Vastaus on lopulta yksinkertainen: pitää tehdä puoleensavetävä kokonaisuus aina kuvista ja otsikoinista lähtien. Lukijan mielenkiinnon ei saa antaa herpaantua. Osakokonaisuuksien tulee tukea toisiaan.

Esimerkiksi visuaalisen suunnittelun avulla voi houkutella lukijaa. Esitetään hypoteettinen tilanne: työlistalla on vapaamuotoinen henkilöhaastattelu virkamiehestä, joka harrastaa koiransa kanssa agilityä eli koirien esteratakilpailua. Virkamies ehdottaa haastattelua toimistolla, mutta sanomalehdissä on jo nähty turhan monta jäykkää potrettia. Mielenkiintoisempaa olisi tavata henkilö vapaa-ajalla. Koirien esteradalla saisi sitä paitsi napattua kiinnostavamman valokuvan. Rennossa ympäristössä henkilö ehkä uskaltaa antaa itsestään uusia puolia esille.

Lehtijutun tulee aina olla helposti luettavaa ja jouhevasti etenevää. Oikeakielisyys ja selkeys ovat ensiarvoisen tärkeitä. Lukijan ei pidä joutua tulkitsemaan, mitä toimittaja ajaa tekstillään takaa.

Olen työskennellyt toimittajana kymmenen vuoden aikana kolmessa sanomalehdessä: Kangasalan Sanomissa, Kalevassa ja Kalajokilaaksossa. Tällä hetkellä kirjoitan freelance-rina. En ole saanut toimittajakoulutusta, joten urani alkumetreillä koin epävarmuutta haastattelutilanteissa. En suinkaan ole ainoa lehti-ihminen, joka ei ole lukenut journalistiikkaa

pääaineenaan. Toimittajilla on monenlaisia koulutustaustoja. Kokemuksen karttuminen ja konkareiden neuvot osaltaan pätevoittävät ammattiin, mutta halusin koota opinnäytetyöhöni vinkkejä, joita esimerkiksi media-alan opiskelija tai aloitteleva toimittaja voi hyödyntää työskennellessään toimituksissa. Et löydä näistä kansista yhtä ainoaa totuutta, sillä sellaista ei luovassa työssä ole olemassa.

Opinnäytetyöni on jaettu seitsemään päälukuun, joista ensimmäisessä käsitellään työlistalla olevan jutun tarkastelua. Juttutyyppejä on useita, muun muassa pääkirjoitus, kolumni, uutinen ja arvio. Keskityn tutkimaan uutisen ja henkilöhaastattelun rakentamista.

Opinnäytetyössäni on käytetty lähdeinä alan kirjallisuutta. Lukulistalla ovat olleet muun muassa Suholan, Turusen ja Variksen Journalistisen kirjoittamisen perusteet, Pesosen Julkaisijan käsikirja sekä Marketta Rekolan Vaikuta Mediassa.

2 VISIO SIIVITTÄÄ TYÖTÄ

Sanomalehtityöskentelyssä juttuaiheet jaetaan usein aamupalaverissa, jossa toimituksen väki toimitusharjoittelijasta vakitoimittajaan ideoi yhdessä ja jalostaa juttuaihioita.

Kaikkia juttuaiheita ei tarvitse metsästä. Toimituksiin satelee tiedotteita eri tahoilta ja jonkin verran juttuvinkkejä yksityishenkilöiltä. Lukijoita kannattaa kuunnella herkällä korvalla, sillä jos tavalliseen ihmiseen suhtautuu ylimielisesti, saattaa menettää uutisen (Kunelius & Ridell 2000, 38). Kenenkään henkilökohtaista asiaa toimittajan ei kuitenkaan ole syytä ajaa.

Täytyy myös miettiä, mistä aiheesta kirjoitetaan ja kenelle. Ihmiset ovat yksilöitä ja sen, minkä toinen näkee mielenkiintoisena voi toisen mielestä olla täysin yhdentekevää. Myös jokaisella toimittajalla on omakohtainen näkemys ja tulkinta aiheen kiinnostavuudesta tai hauskuudesta. Toimittajat arvioivat juttuideoita perinteisin uutiskriteerein ja omaan vaitoonsa luottaen. Käytännössä itse kehitelty idea hyväksytetään esimerkiksi uutispäällikön pakeilla. Toimittaja ei lähde jokaiselle keikalle riemusta puhken, mutta oman mielenkiinnonkohteiden ulkopuolellekin jäävät aiheet täytyy hoitaa ammattitaitoisesti. (Kunelius & Ridell 2000, 37.)

On hyvä tarkentaa kuvaa siitä, kuka juttuja lukee. Jos tyytyy ajattelemaan lukijakuntaa hahmottomana kohderyhmänä, on lukijan asemaan hankala asettua. Henkilöinti helpottaa hyvään lopputulokseen pääsyä. (Lehtinen, 2007, 74.)

Sanomalehtiartikkelin täytyy olla ymmärrettävä, vaikka ei olisi alan asiantuntija. Jos tietokonepelejä lapsesta saakka pelannut mediatekniikan insinööri haastattelee pelifirman toimitusjohtajaa, voi tekstiin sujahtaa vaikeasti ymmärrettävää termistöä. Paikallislehteä plaraava ikäihminen kummastelee, että mikä ihmeen hack and slash -peli (mäiskintäpeli).

Vaikka alan kirjallisuudessa painotetaan ennakkosuunnittelun tärkeyttä, on käytännön työ osoittanut, että on mahdotonta lähteä jokaiselle juttukeikalle selvän sapluunan kera. Joskus saatat saada äkkilähdön tapahtumaan, joka on syystä tai toisesta tippunut juttulistalta. Silloin on kalasteltava näkökulmaa tapahtuman tai haastattelun edetessä. Ja toivottava parasta.

3 MEDIAAN SOPIVA UUTINEN

Sanomalehden tarjoama juttumäärä on radioon ja televisioon verrattuna suuri. Ilmestymisalueensa johtava sanomalehti tarjoaa keskimäärin 170 juttuaihetta vuorokaudessa, kun radiokanava tarjoaa 90 ja televisiokanava 30. (Huovila 2004, 159.)

Viikoittain kerran pari ilmestyvät paikallislehdet harvoin pystyvät kilpailemaan seitsemänpäiväisten sanomalehtien kanssa uutisilla. Uutta tietoa käsittelevän uutisen eli skuupin julkaisu on mahdollista myös paikallislehdessä, mutta usein on parempi perehtyä ilmiöihin uutisten takana. Jos paikallislehti valitsee saman näkökulman muutaman päivän päästä julkaistavalle jutulle kuin seitsemänpäiväinen sanomalehti, on paikallislehden sisältö ilmestyessään vanhentunutta.

Uutisen näkökulmaa pohdittaessa on siis otettava huomioon jutun julkaisuajankohta. Paikallislehdessä on usein paikallaan tarkastella aihetta pohtimalla, miten se koskettaa alueen ihmisiä. Yleistäen voidaan sanoa lukijoita kiinnostavan omaa elinympäristöä koskevat jutut – niistä paikallislehti osaa kertoa muita medioita paremmin.

3.1. Uutiskriteerit

Journalisti kertoo suurelle yleisölle, mitä maailmassa tapahtuu tai on juuri tapahtunut. Hän poimii olennaiset asiat, tiivistää tapahtuneen sopivaan muotoon ja lähettää koko paketin lukijalle. (Kunelius, 2009, 21.)

Ajankohtaisuus lienee uutiskriteereistä selvin, joskin uutisen käsittelytapa vaihtelee monesti esimerkiksi sen mukaan, ilmestyykö lehti päivittäin vai harvemmin. Muita kriteerejä ovat muun muassa paikallisuus, laajuus, merkittävyys, voimakkuus ja harvinaisuus. (Suhola, Turunen & Varis 2005, 29.)

Päivän uutisanti vaikuttaa olennaisesti siihen, miten vaikkapa jokavuotista laskiaisriehaa käsitellään seuraavassa lehdessä. Hiljaisena aikana aiheelle annetaan palstatilaa enemmän, toisinaan pieni kuvauutinen voi tuntua ruhtinaalliselta.

Päätöksenteossa mukana olevista tai muuten julkisuudessa olevista henkilöistä kirjoitetaan hanakammin kuin tavallisista yksityishenkilöistä. Myös kansalaisuudella on toisinaan väliä: kun maailmalla tapahtuu mullistuksia, otetaan pian selvää, oliko uhrien joukossa suomalaisia. (Kunelius, 2009, 191.)

Uutisia tehdään tiedotteiden pohjalta sekä tapahtumista. Aina löytyy yhdistyksiä ja esiintyviä ryhmiä, joiden mielestä heistä ei koskaan kirjoiteta. Ei ole merkitystä, että kuoron konsertissa käytiin pari vuotta sitten, kun ei siellä käyty viime eikä tänäkään vuonna. Kuten lukijoita, on mahdotonta miellyttää jokaista yhteistyötahoa.

Mitä enemmän toimittajalla on työkokemusta, sen helpompi hänen on arvioida, onko tapahtumassa, ilmiössä tai henkilössä aihetta juttuun.

3.1.1. Mitä, missä, milloin

Sanomalehti julkaisee uutisia, jotta lukija saisi tietoa hänelle tärkeistä ja hyödyllisistä aiheista. Hyvin rakennettu uutinen antaa vastaanottajalle kokonaisvaltaisen kuvan tapahtumista ja niiden merkityksestä. (Huovila, 2005, 71.)

Uutinen kertoo nimensä mukaisesti lukijalle jotain uutta. Se vastaa muun muassa kysymyksiin: mitä, missä, milloin, miksi, miten ja kuka. Toimittaja kirjoittaa uutisen objektiivisesti, teksti ei siis sisällä kirjoittajan omia mielipiteitä.

Uutisen tietolähteenä käytetään usein asiantuntijaa. Uskottava uutinen ei asetu minkään tahon puolelle, vaan ristiriitatilanteissa kuullaan molempien osapuolien kannat (Rentola 2010, 101).

3.1.2. Henkilö esille aiheesta

Hyvin laadittu henkilöhaastattelu on luettu juttu. Se kertoo lukijalle, miksi joku ihminen on sellainen kuin on (Rentola, 2010, 150).

Yhtenä esimerkkinä ajankohtaisista henkilöhaastatteluista ovat syntymäpäiväjutut, jotka julkaistaan yleensä aina ennen varsinaista merkkipäivää. Kaikki henkilöhaastattelut eivät ole aikaan sidottuja. Joskus vastaan tulee niin mielenkiintoinen tarina, että toimittaja haluaa ehdottomasti kertoa sen.

Haastattelin viime vuoden lopulla nuorta miestä, joka Pandemrix-sikainfluenssarokotteen otettuaan sairastui narkolepsiaan (LIITE 1). Uutiskriteereistä täytyivät ainakin mielenkiintoisuus, inhimillisyys ja tärkeys. Narkolepsian vaikutusta miehen elämään ei tarvinnut dramatisoida, mutta oli sanomattakin selvää, että sairaus muutti haastatellun elämän suunnan.

Uutisen turha dramatisointi tai henkilön vaikeuksien revittely ei kuulu hyvään lehtimiestäpaan. Sen sijaan on tärkeää, että asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä ja tapahtumista raportoidaan totuudenmukaisesti. Esimerkiksi monet ammattikuvaajat ovat pedanteja sen suhteen, ettei uutisjutun kuvitusta saa lavastaa.

3.2. Tekstin tyyli

Uutisjutuissa käytetään yleensä asiatyyliä. Se on selkeää, tiivistä ja havainnollista (Huovila 2004, 145). Asiapitoisen uutisen voi myös kirjoittaa kerronnallisesti ja elävästi, kaunokirjallisuuden tapaan. Journalismin pitää olla totta ja kaunokirjallisuus voi olla fiktiota, mutta yksinkertaistettuna hyvä teksti on hyvää tekstiä (Silfverberg 2010).

Poikkeavaa tyyliä on käytettävä harkiten. Jatkuva tyyleillä temppuilu saattaa syödä julkaisun uskottavuutta.

Toimittaja voi ihailia muiden kirjoittajien tekstejä ja mitä enemmän toimittaja lukee, sitä kattavampi kuva hänellä on maailmasta. Jokaisen täytyy kuitenkin löytää oma tyyli esittää asiat. Toisen ilmaisua matkimalla ei kehity. Sellainen työskentelytapa kävisi sitä paitsi pidemmän päälle raskaaksi.

4 OIKEAN MUOTOISET RAKENNUSPALIKAT

Juttukeikalle mentäessä on jo mietitty uutisen tai henkilöhaastattelun näkökulma. Haastattelutilanteessa saattaa kuitenkin tulla esille uutta, mielenkiintoista tietoa, ja jutun kärki voi vaihtua lennossa.

Toimivan jutturakenteen voi tiivistää seuraavalla tavalla: tärkein kerrotaan ensin.

Jos en ole varma asioiden esittämisjärjestyksestä, mietin, mistä aiheesta haluaisin itse lukea ensimmäisenä tai mistä kertoisi tuttavalle.

4.1. Otsikko

Napakalla otsikolla avataan jutun kiinnostavin sisältö ja autetaan lukijaa ymmärtämään, miksi teksti kannattaa lukea. Otsikko voi herättää mielenkiinnon tai epäonnistuessaan herpaannuttaa sen jo alkumetreillä. Naseva otsikko pyrkii vain muutamaaan sanaan, mieluiten kolmeen tai neljään (Suhola ym. 2005, 131).

Otsikko ei voi olla monisanainen senkään vuoksi, koska muuten fontin pistekokoa pitäisi pienentää otsikon mahdollistamiseksi sille varattuun tilaan. Lukija tekee nopeasti päätöksen, kannattaako lehtijuttuun käyttää aikaa. Iso, muutaman sanan otsikko pomppaa esille eri tavalla kuin polveileva ja pienempi printti. Viestin tulee olla kiinnostava ja esitystavan riittävän voimakas, ettei se tule hylätyksi (Rantanen, 2007, 67).

Hyvä otsikko on dynaaminen ja konkreettinen. Otsikossa kannattaa suosia aktiivimuodossa olevia verbejä, passiivi ja kielteinen muoto eivät sen sijaan toimi. Otsikon, kuvan ja tekstin on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus: otsikko ja kuva eivät saisi viestiä eri asioita, jotta lukija ei joutuisi harhaan. (Huovila 2004, 156.)

Jos kuvat ja otsikot eivät puhu samasta asiasta, voi syntyä viestinnällisiä ongelmia. Toisaalta otsikon ja kuvan tarkkaan harkittu riitely voi houkutella perehtymään juttuun syvällisemmin. Jokin juju valinnassa täytyy kuitenkin olla taustalla ja nimenomaan sellainen,

joka avautuu myös suurelle yleisölle. Muuten toimittajan temppu vaikuttaa amatöörimäiseltä.

Haastattelin puhelimitse kansainvälisesti menestynyttä pianistia. Kangasala-talon konserttitalin flyygelin valinnut Paavali Jumppanen oli saapumassa paikkakunnalle soittamaan flyygelin ensikonsertin. Kun pyysin häntä kertomaan jotain mielenkiintoista faktaa instrumentista ylipäättään, tiesin löytäneeni pääotsikon.

Enemmän osia kuin F1-autossa (LIITE 2)

Paikallislehden lukijakunta on moninainen eikä kaikkia kiinnosta kulttuuri. Fyygelin vertaaminen Formula 1 -autoon yllättää ja herättää kiinnostuksen. Jälkeenpäin tarkasteltuna kokonaisuus olisi vaatinut selventävän alarivin, esimerkiksi: Kangasalla soi samanlainen fyygeli kuin Bostonin konserttitalossa. Alarivi olisi informoinut, mistä jutussa puhutaan ja eittämättä kohottanut paikallisten itsetuntoa. ”Onko meillä tosiaan samanlainen soitin kuin Bostonissa? Vau, fyygelin täytyy olla laadukas.”

Edellisessä kappaleessa kirjoitin narkolepsia-aiheisesta haastattelusta. Vaikka olin juttukokonaisuuteen pääosin tyytyväinen, ei otsikko toiminut.

Motivaatio jyrää yli sairauden hidasteiden (LIITE 1)

Teksti ei solju, ei sitten ollenkaan. Otsikko on liian pitkä. Alkuperäinen toimitukseen lähettämäni otsikko oli erilainen: Motivaatio jyrää sairauden haasteet. Ei helmi otsikoiden joukossa sekään, mutta ainakin napakampi kuin lehteen päätynyt versio.

Ymmärrän, että juttuja voidaan muokata muun muassa taitollisista syistä. Toimitustyö on varsinkin taittopäivänä hektistä eikä freelancer yleensä pääse lukemaan sivujen vedoksia ellei mene paikanpäälle lehden toimitukseen. Harva vaivautuu moiseen, paitsi jos kyseessä on erityisen tärkeä juttu tai mielessä selkeä taittovisio. Toimitukselliset ratkaisut näkee vasta seuraavana päivänä lehden kolahdettua postiluukusta eikä lopputulos ole aina toivotun mukainen. Toisinaan taittoratkaisut toki yllättävät iloisesti.

Taittaja ei välttämättä ehdi syventyä toimittajan tekstiin, joten muutaman otsikkovaihtoehdon antaminen helpottaa työtä ja takaa jokaista osapuolta miellyttävän lopputuloksen.

4.2. Ingressi

Ingressiin eli alkukappaleeseen tiivistetään jutun kärki. Siinä kerrotaan tekstin tärkein sisältö. Aloituksen tulee olla houkutteleva, jotta lukijan mielenkiinto pysyy yllä.

Aiemmin oli yleistä, että johdanto erotettiin muusta tekstistä typografisesti eli tekstin ulkoasumäärittysten avulla esimerkiksi lihavoimalla, mutta monissa sanomalehdissä tällaisesta on luovuttu. Jos ajatellaan, että suuri osa ihmisistä lukee lehtijutuista vain ensimmäiset rivit, palvelee hyvin rakennettu uutinen olennaiseen keskittyvine aloituksineen myös selailijoita.

Kirjoitin muutama vuosi sitten Kangasalan sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouksesta. Jutussa paistaa kiire. Otsikko sentään on konkreettinen (Sahalahti saa oman ensihoitoyksikön), mutta leipäteksti alkaa puuduttavasti:

Kangasalan ensihoito ja kiireellinen sairaankuljetus siirtyvät Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin vastuulle vuodenvaihteessa. Terveystuolain mukaan kansalaisten tulee olla yhdenvertaisessa asemassa terveydenhoito- ja ensihoidopalveluiden suhteen. (LIITE 3)

Vasta myöhemmin, ensimmäisen väliotsikon jälkeen tulee olennaisin asia, jonka olisi pitänyt olla jutun kärkenä:

Kangasalan sosiaali- ja terveyslautakunta kannattaa sairaanhoitopiiriin ehdotusta siitä, että ympäri vuorokauden välittömässä lähtövalmiudessa oleva hoitotason yksikkö sijaitsee jatkossa Kangasalan keskusterveysasemalla. Toinen yksikkö sijoitettaisiin Sahalahden terveysasemalle ja se olisi välittömässä lähtövalmiudessa päivittäin kello 8-16. (LIITE 3)

Kappaleessa olisi yhä muokkaamista, sillä varsinainen uutinen on se, että Sahalahden terveysasema saa oman ambulanssin. Tärkein asia pitäisi esittää rohkeasti ensimmäisenä. Ei ole syytä pantata tietoa yli sadan sanan verran.

4.3. Väliotsikot

Väliotsikot rytmittävät kokonaisuutta sekä tiivistävät sitä seuraavan tekstin sisältöä (Suhola ym. 2005, 137). Väliotsikot ovat osaltaan myös visuaalisia elementtejä, joten niitä olisi hyvä ripotella tekstiin tasaisin etäisyyksin. Esimerkiksi 3 000 merkin juttuun mahtuu luontevasti kaksi väliotsikkoo noin tuhannen merkin välein.

Kaikissa lehdissä väliotsikkoja ei käytetä. Sen sijaan kappaleet voidaan erottaa toisistaan esimerkiksi lihavoimalla pari ensimmäistä sanaa.

Hyvin laaditun jutun yhteydessä puhutaan myös tekstin silmäiltävyydestä, käytettävyydestä ja luettavuudesta (Lehtinen, 2007, 70). Eihän väliotsikkoo toki voi sijoittaa leipätekstiä halkomaan vain visuaalisin perustein. Väliotsikon jälkeen jutussa siirrytään usein toiseen asiakokonaisuuteen.

Koska väliotsikot pomppaavat tekstimassasta esiin, tulee ne suunnitella otsikon tapaan huolella. Väliotsikoiden poistaminen ei saisi vaikuttaa tekstin ymmärtämiseen. Toisin sanoen asiat tulee kertoa kokonaisuudessaan leipätekstissä.

Narkolepsiajuttuun (LIITE 1) kirjoitin seuraavat väliotsikot: Auton rattiin sittenkin, Tauti jätettävä taustalle, Hyvästit liikunnalle, Raha ei korvaa yöunia. Melko kiehtovia, pakko myöntää. Ehkä hivenen dramaattisia, mutta juttu kaipaakin jännitettä ollakseen kiinnostava. Hyvistä väliotsikoista ei kuitenkaan ole hyötyä, jos lukija jättää pääotsikon perusteella koko jutun huomiotta.

4.4. Leipäteksti

Uutisen rakennetta on pitkään kuvattu ylösalaisella kolmiolla, niin sanotulla kärkikolmiomallilla. Tekstin jäsentelyssä johtopäätökset tulevat alussa. Juttu alkaa tärkeimmästä kappaleesta, joka käsittelee tärkeintä aihetta. Painavin sana aloittaa merkittävimmän lauseen. (Suhola ym. 2005, 101.)

Median käyttö on kuitenkin monimuotoistunut viime vuosina. Sanomalehtien lukeminen matkapuhelimella on nelinkertaistunut neljässä vuodessa kahdeksasta prosentista kolmeen-kymmeneenviiteen prosenttiin. Alle 55-vuotiaat lukevat sanomalehden verkkoversiota useammin kuin painettua versiota. (Sanomalehtien liitto 2014.)

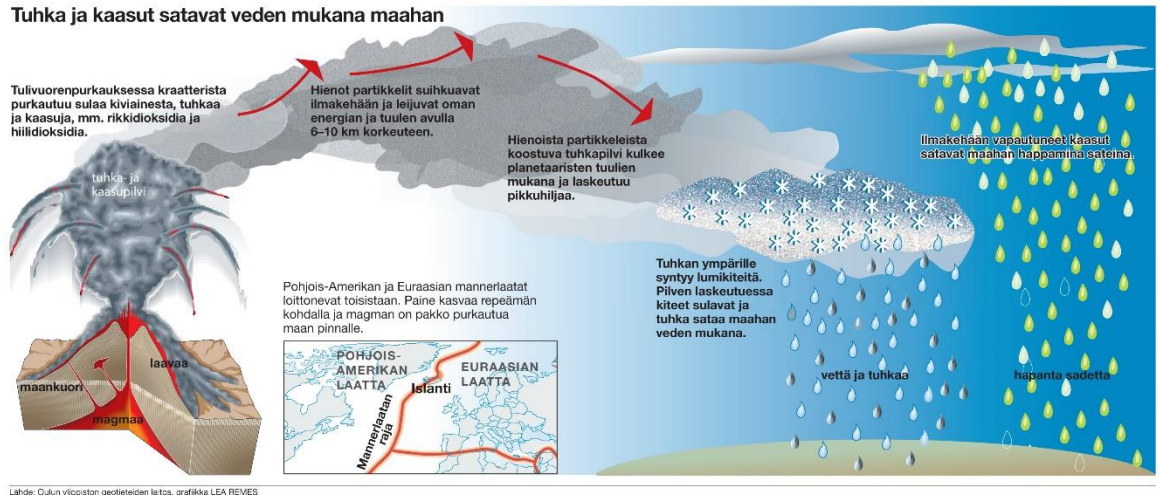
Verkkolehtien yleistymisen myötä paperilehtienkin on täytynyt uudistua. Onkin sanottu, että perinteisen kaavan mukaan tehdyn perusuutisen aika sanomalehdessä on ohi. Verkon pikku-uutisissa kärkikolmiomalli ajaa yhä asemansa, mutta paperilehden kannattaa satsata muihin jutturakenteisiin. Jutturakenteiden kaavat ovat kuitenkin vain työkaluja, eivät sääntöjä, joita hyödyntämällä saataisiin automaattisesti aikaiseksi kiinnostavaa materiaalia (Räty 2010).

4.4.1 Tiivistämisen taito

Leipätekstiä tarkasteltaessa määrä ei korvaa laatua. On paljon helpompaa kirjoittaa 5 000 merkin juttu kuin tiivistää olennainen 2 800 merkkiin. Jutun yhteydessä on mahdollista käyttää esimerkiksi faktalaatikkoa, johon voi listata tärkeitä seikkoja lyhyesti. Näin kaikkea ei tarvitse kirjoittaa auki. Faktalaatikko toimii myös taittoelementtinä – sen avulla voi katkaista ja keventää tekstimassaa.

Asioiden nostaminen esiin tekstistä on lukijoiden palvelua. Jotkut asiat ovat helpommin omaksuttavissa selkeäksi visualisoituna. Hankala prosessi saattaa tuntua järkevältä, jos se on esitetty grafiikan avulla. Kuvasarjana esitetty tapahtuma voi olla selkeämpi. (Lehtinen, 2007, 78.)

Islannissa Eyjafjallajökull-jäätikön alla sijaitseva tulivuori alkoi purkautua maaliskuussa 2010. Huhtikuussa purkauksen voimakkaamman vaiheen aikana tulivuoren syöksymä tuhka vaikutti muun muassa lentoliikenteeseen. Haastattelin sanomalehti Kalevaan Oulun yliopiston maaperägeologian professoria ja hänen vastauksiensa pohjalta laadittiin aiheesta grafiikka (LIITE 4).

Graafinen esitys selkeyttää monimutkaista prosessia.

Yllä olevan grafiikka havainnollistaa selkeästi, miksi tulivuori purkautuu ja millaisia vaikutuksia sillä on ympäristöön. Saman esittäminen tyhjentävästi leipätekstissä olisi ollut monimutkaista.

Liian pitkä tekstimassa saattaa karkottaa lukijan. Tekstiä ei kuitenkaan voi lyhentää mielivaltaisesti lauseita katkomalla. Juttu jalostuu syventämällä asioiden merkitystä ja tarpeettoman poistamisella. Jutun editointi merkitsee sanoman selkeyttämistä, ei tyypistämistä tai ahtamista (Rentola, 2010, 82).

Esimerkiksi syntymäpäivähaastattelua tehdessä kohteella on takanaan monenlaisia elämänvaiheita. Kaikkea ei voi kertoa, vaan näkökulman on tultava jostain, esimerkiksi työurasta. Haastattelemani hammaslääkäri oli ehtinyt tehdä urallaan ja vapaa-ajallaan paljon (LIITE 5). Päätin kertoa kansainvälisen naisen asuinpaikoista, vaikuttamiskeinoista sekä käytännön työstä erämaaseudulla. Faktalaatikosta lukija löytää poimintoja naisen elämänpolulta. 60 vuoden mahduttaminen 2 900 merkkiin on mahdollista.

4.4.2. Sanansa mittainen juttu

Nykyisin merkkimäärä on entistä tiukempi käsite, sillä niin sanottua ennakoivaa taittoa käytetään jo valtaosassa Suomen suurimpia sanomalehtiä.

Konsepti on otettu käyttöön myös joissain kaupunkilehdissä. Ennakoivaa taittoa käytettäessä jutulle on annettu tietty mitta ja lokero, joten toimittaja voi viimeistellä tekstin jo kirjoitusvaiheessa eikä vasta taittajan pakeilla. Juttu- ja sivumallien ansiosta taittajan työ yksinkertaistuu. Etuina voidaan pitää myös lehden suunnittelun helpottumista ja visuaalisen ilmeen yhdenmukaisuutta.

Jos konsepti ei josta ollenkaan, mennään ojasta allikkoon. Siksi usein pääuutisaukeama ja esimerkiksi lukemiston ensimmäinen sivu voidaan taittaa käsin tai ennakoivan taiton lokerikkoja muokkaamalla.

Freelancerin on epämiellyttävää alkaa kirjoittaa juttua, jos merkkimäärästä ei esitetä minäänlaista toivetta. Samalla tavalla haastatteluun lähteminen ilman suunnitelmaa ja tilanteessa viipyminen näkökulman tai uutisen toivossa on ajan hukkaa. Materiaalia kertyy ja kokonaiskuvan hahmottaminen vaikeutuu. Myöhemmin huomaat kirjoittavasi kaiken haastattelussa sanotun koneelle ja siinä sitä sitten ollaan 10 000 merkin kanssa. Yritä tiivistää olennainen ja karsia kaksi kolmasosaa tekstistä, mieluummin vielä vähän enemmän. Hyvällä suunnittelulla työajan olisi voinut käyttää tehokkaammin.

5 HAASTATTELUSTA JUTUN YDIN

Pääkirjoituksessa, kolumnissa tai arviossa toimittaja voi kertoa omista näkemyksistään ja mielipiteistään. Uutisen tai henkilöhaastattelun teossa tilanne on toinen. Aineisto juttuun syntyy toisen henkilön kokemuksista tai tiedoista. Toimittaja on lähinnä väylä, jonka kautta tarina kerrotaan. Toimittaja kuitenkin valitsee, mitä asioita hän nostaa juttuun. Henkilön elämässä voi olla juonenkäänteitä vaikka romaaniin, mutta vain murto-osa julkaistaan lehdessä.

Kun toimittaja tapaa tavallisia ihmisiä, hänelle saatetaan kertoa, mistä kannattaisi kirjoittaa juttu. Aihepiirit ovat arkipäiväisiä asioita. Sama toistuu, kun toimittaja käyttää tavallista ihmistä lähteenä: jokapäiväiset ja käytännölliset asiat nousevat esiin (Kunell & Ridell 2000, 42). Juttuvinkit käsittelevät usein jo lehdessä esitettyjä aiheita. Siitäkin huomaa, että lehden koko uutisannin sisäistäminen jää lukijoilta vaiheeseen.

Narkolepsiajutun (LIITE 1) aihe tuli Kangasalan Sanomien toimituksessa aiemmin työskenneeltä henkilöltä; rokotuksesta sairastunut henkilö on hänen sukulaisensa. Olen törmännyt vuosien varrella monenlaisiin tapauksiin ja oppinut skeptiseksi. Ensimmäiseksi halusinkin selvittää, onko vinkattu henkilö saanut virallisen diagnoosin narkolepsiasta. Löysin netistä videoklipin, jolla kyseinen nuori mies kertoo Ylen Ajankohtaiselle kakkoselle elämästään. Tämä riitti vakuuttamaan minut jutun todenperäisyydestä, joten sovin haastattelun.

5.1. Ihminen kertoo tarinan

Haastattelupyynnöä esittäessä henkilö saattaa ihmetellä, miksi hänestä halutaan kirjoittaa lehteen. Tavallisen ihmisen elämä on kuitenkin usein mielenkiintoisempaa kuin julkimon jo siitä yksinkertaisesta syystä, että siihen voi samaistua. Näkökulma täytyy olla valmiiksi mietittynä ja henkilön täytyy olla jollain tapaa ajankohtainen tai muuten täyttää uutiskriteerit – miksi hänestä muuten kirjoitettaisiin. Haastattelun motiivi tulee ilmaista haastattelupyynnön yhteydessä.

Haastattelu voidaan hoitaa puhelimitse tai sähköpostin välityksellä, mutta aina kun mahdollista, kannattaa tavata henkilö kasvotusten. Haastatteluympäristöä ja keskustelukumppania havainnoimalla tekstiin voi saada lisää ulottuvuutta.

Jos jutun deadline eli tekstin valmistumisen määräaika puskee päälle, on syytä kysyä haastateltavalta vain ydinkysymykset: mitä on tapahtunut, miksi näin, mitä tulevaisuudessa. Kun aikaa on enemmän, voidaan pääkohtien jälkeen paneutua yksityiskohtiin. (Huovila, 2005, 83.)

Kenenkään ei ole pakko suostua haastatteluun, tosin viranomaisilla on tiedotusvelvollisuus. Jos haastateltava on vastahakoinen jutuntekoa kohtaan, kannattaa toimittajan kertoa, että jutun voi lukea ennakkoon. Ele kasvattaa luottamusta. Haastateltava saa juttua tarkistaessaan korjata tekstissä mahdollisesti olevat asiavirheet ja omat sanansa, jos niissä on epätarkkuuksia. Hänellä ei ole oikeutta muuttaa ja parannella toimittajan tekstiä, vaikka siinä olisi tulkintoja ja mielipiteitä. (Rentola, 2010, 70).

Haastattelin Kangasalan seurakunnan kirkkoherraa kysyäkseni, mitä mieltä hän on sukupuolineutraalista avioliittolaista. Hän paljasti suhtautuvansa lehtijuttuihin varauksella. Alueen päälehti oli aiemmin kysynyt kaikilta maakunnan kirkkoherroilta, siunaisivatko he samaa sukupuolta olevan pariskunnan avioliiton. Seuraavassa lehdessä Kangasalan kirkkoherran kerrottiin vastanneen, ettei osaa sanoa mielipidettään kysymykseen. Todellisuudessa mies oli kertonut suhtautuvansa myönteisesti liiton siunaamiseen. Melkoinen virhe toimittajalta. Vakuutin lähettäväni tekstin ennakkolukuun, jotta vastaavaa ei tällä kertaa tapahtuisi. Yhden ihmisen erehdys voi mustamaalata koko ammattikunnan.

Faktahan se on, että kun puhutaan paljon, voi syntyä väärinymmärryksiä. On kaikkien etu, jos juttu ennakkotarkastetaan. Silloin oikaisulle ei ole tarvetta. Iso määrä oikaisuja syö julkaisun uskottavuutta.

5.2. Vuorovaikutus syvenee

Varsinkin henkilöhaastattelua tehdessä, toimittajan vahvuuksiin lukeutuvat empaattisuus ja eläytymiskyky. Haastattelussa voi olla hyödyllistä antaa myös jotain itsestään.

Postuumin näyttelyn ennakkojuttua (LIITE 6) tehdessäni haastattelin edesmenneen kuvataiteilijan vaimoa. Tilanteen edetessä tuntui luontevalta kertoa keskustelukumppanille tietäväni, miltä tuntuu menettää läheinen ihminen. Myöhemmin haastateltava kiitteli avautumistani. Hän sanoi vertaiskokemuksesta kuulemisen helpottaneen oloa ja kasvattaneen luottamusta. Vaikka vierastankin enenevässä määrin viljeltyä sanaa ”voimaannuttava”, oli haastattelutilanne sellainen molemmille osapuolille.

Jos mahdollista, käytä aikaa haastatteluun. Keskustele henkilön kanssa. Anna kuluä hetki, toinenkin. Vuorovaikutuksen syventyminen vaatii tilaa. Pikku hiljaa tilanne vapautuu ja saat kuulla asioita, joita et olisi huomannut alun perin kysyä. Ja vaikka kyseessä ei olisi-kaan valtiosalaisuus, ei haastateltava olisi vartin pikakyselyssä välttämättä tuonut asiaa esille.

Kuuntele, mitä sinulle sanotaan. Vain siten osaat esittää jatkokysymyksiä. Jatkokysymysten kautta olen usein löytänyt uudenlaista perspektiiviä henkilöön tai asiaan, kenties uuden juttuaiheenkin.

5.3. Sanoako vai eikö sanoa

Toimittaja ei voi olla joka alan asiantuntija. Haastatteluun mentäessä ei kuitenkaan kannata todeta, ettei tiedä aiheesta mitään. Jotta siihen tilanteeseen ei jouduttaisi, tulee taustatutkimus tehdä huolella.

Jos vastaan tulee termejä tai yksityiskohtia, joita ei täysin ymmärrä, on uskallettava esittää tyhmiä kysymyksiä. Vain siten voi sisäistää, mistä haastateltava puhuu ja osaa varmasti kirjoittaa termit auki myös juttuun.

Jos toimittaja kirjoittaa itselle läheisestä aiheesta, hän voi tulla käyttäneeksi sanoja, joita kaikki eivät tunne. Kun luettaa jutun ennakkoon tuttavalla tai kollegalla, hän voi pyytää suomennosta vaikkapa musiikkitermille *diminuendo*. Äänenvoimakkuuden tasaista laskua tarkoittava käsite ei ole kaikille tuttu.

Haastattelutilanteessa tulee olla korrekki. Keskustelun edetessä saat vihjeitä siitä, millainen ihminen pöydän toisella puolella istuu. Aina ei voi olla varma, ovatko esimerkiksi huumorintajut samalla aallonpituudella. Vaikka mielessä olisi mojova jäänrikkojavitsi, ei sitä aina kannata sanoa ääneen.

Kullakin toimittajalla on oma tyylinsä esittää asiat. Jutussa käytettäviä sananvalintoja joutuu välillä pohtimaan senkin vuoksi, ettei tekstissä olisi liikaa toistoa.

Osallistuin Panu Rädyn Luovuuspaja-kurssiin vuonna 2011. Hän kertoi suosivansa haastateltavan sitaatin lopussa verbiä ”sanoo”. Toteaa-verbin käyttöä on harkittava tarkoin ja esimerkiksi hymähtäminen ja naurahtaminen ovat epäasiallisia ja turhan alleviivaavia sanoja.

Esitystapa riippuu kuitenkin muun muassa lehden linjasta. Mielestäni ei ole liioiteltua antaa haastateltavan naurahtaa sitaatin yhteydessä, kunhan henkilöstä ei tehdä turhan naurajaa viljelemällä sanaa liikaa. Verbi kertoo osaltaan myös haastattelutilanteesta ja henkilön huumorista.

6 KUVA TEKSTIN TUKENA

Kuvaustekniset asiat eivät kuulu opinnäytetyöhöni aihepiiriin, mutta pohdin asiaa yleisellä tasolla ja varsinkin siitä näkökulmasta, mikä on kuvituksen merkitys lehtijutussa.

Ideaalissa maailmassa jokaista lehtijuttua olisi tekemässä toimittajan ja kuvaajan muodostama tiimi. Seitsemänpäiväisissä sanomalehdissä näin onkin, mutta paikallislehdissä toimittajat usein kuvittavat itse juttunsa.

Kuvalla on lehtijutussa monta roolia. Se kiinnittää huomiota, houkuttelee ja orientoi lukijaa, helpottaa viestin perillemenoaa, täydentää tai sävyttää tekstisisältöä (Pesonen 2007, 48). Lehtiartikkelin kuvittaminen on syytä suunnitella huolella. Visio kuvituksesta on hyvä olla valmiina jo haastattelutilanteeseen mentäessä.

Jotta valokuva olisi osa tarinaa, sen tulee tukea tekstin sisältöä. Muuten ulkoasun keinot jäävät yhteydestään irrallisiksi (Lehtinen, 2007, 67).

Uutiskuvan tilannetta ei sovi lavastaa, mutta toimittaja voi miettiä, mistä kuvakulmasta otoksensa nappaa. Mitä vähemmän kuvassa on ylimääräistä ja asiaankuulumatonta, sen paremmin viesti menee perille. Yksinkertaistamalla karsitaan epäoleellista, jotta valokuvan taustan turha visuaalinen hälinä ei estä kohteen näkemistä (Lehtinen, 2007, 76).

Tarinan näkökulman tai esitystavan muutos saattaa avata tavan kuvittaa artikkeli. Jokin sisällön yksityiskohta voi tarjota vinkin visuaaliselle toteutukselle. (Lehtinen, 2007, 75.)

Edellisessä kappaleessa kerroin postuumista näyttelystä (LIITE 6). Keskustelin ennen varsinaista haastattelua edesmenneen taiteilijan puolison kanssa ja sain kuulla, että hän on tuomassa galleriaan miehensä sivellinpurkin ja valokuvan. Visio jutun kuvituksesta syntyi siinä samassa ja toteutui odotetusti.

Kun juttukeikalle lähtee selkeän kuvaussuunnitelman kanssa, on lopputulos todennäköisesti onnistunut.

Taiteilijan vaimo toi galleriaan kaksi kuvavaihtoehtoa: mustavalkoisen ja värillisen. Hän kysyi, kumman valitsisin.

Mielestäni mustavalkoisuus tuo kokonaisuuteen seesteisyyttä ja osaltaan kertoo taiteilijan siirtyneen jo ajasta iäisyyteen. Hänen äänenään toimiva puoliso katsoo taustalla ikkunoista ulos. Vaikka suru on läsnä, on hetkessä myös eräänlaista kiitollisuutta – valoa. Siveltimet kertovat omaa tarinaansa taiteilijan elämäntyöstä. Teknisesti ajateltuna valokuvan syvyysvaikutelma on onnistunut.

Kuten jutun näkökulman kohdalla, myös kuvasuunnitelmaa on pystyttävä vaihtamaan lennosta. Suunnitelmasta ei saa pitää kynsin hampain kiinni, sillä keikalle lähtiessä ei voi tietää, mitä tulee tapahtumaan.

Olin menossa tekemään Kangasalan Yrittäjien Markkinasanomat-julkaisuun juttua kuntoutumiskeskuksesta. Samassa yhteydessä oli tarkoitus esitellä myös laitoksen johtaja. Kuntoutumiskeskus toimii kunnan ainoana hotellina, mutta vain harva kangasalalainen tietää majoitusmahdollisuudesta. Ajattelin etukäteen ottavani kuvan hotellihuoneen sängyn päivepitettä silottelevasta johtajasta. Pakko myöntää, että paremman idean puutteessa loin tämän hätäsuunnitelmaksi.

Haastattelutilanteessa kävi ilmi, että johtaja oli vain muutama viikko aiemmin joutunut yllättäen paikkaamaan vesijumpan ohjaajaa. Tästä mielenkiintoisesta yksityiskohdasta syntyi uusi kuvaidea. Kuvasin johtajan kylpylän altaan reunalla. Valintaa tuki myös henkilön käytännönläheinen asenne työhön.

Kuvan ottaminen allasosastolla oli lähtökohtaisesti hyvä idea, mutta lopputulos ei ole teknisesti eikä sisällöllisesti onnistunut.

Kuvaolosuhteet olivat kuitenkin haastavat amatöörille. Kevätauringon luoma vastavalosaa kuvan palamaan puhki. Olisin voinut pyytää kuvattavaa ottamaan käteensä jonkin jumppavälineen. Aina kannattaa yrittää saada toiminnollisuutta kuvaan, vaikka vastapuoli ei idealle heti lämpenisi. Kuvanottohetkellä altaassa oli meneillään kuntoutusryhmän jumppa. Miksi en ottanut kuvaa toisesta kuvakulmasta, jotta taustalla olisi näkynyt liikettä? Jos on turhan arka, lopputulos jää valjuksi.

Usein parhaat ideat syntyvät vasta tilanteen jo mentyä ja se kieltämättä harmittaa. Jotain positiivista löytääkseni: seuraavalla kerralla en tee samoja virheitä.

7 KASAA TOIMIVA KOKONAISUUS

Kun juttua kirjoittaessa kokee aitoa iloa tai liikutusta, voi olla miltei varma, että tekstistä tulee onnistunut. Vahva tunne välittyy usein lukijallekin. Myötäelämisen taito ja empaattisuus ovat vahvuuksia inhimillistä henkilöhaastattelua tehdessä.

Se, ettei saa aikaiseksi suurta tunteenpaloa työskennellessään ei tarkoita epäonnistunutta lopputulosta. Työ kuin työ tuntuu joskus puurtamiselta, mutta kun sen tekee sinnikkäästi ja kunnianhimoisesti, voi tuloksena olla hyvinkin puhutteleva kokonaisuus. Vaikka jutun aihepiiri ei yltäisi intohimon tasolle, on ammattilaisen pystyttävä innostumaan työstään. (Lehtinen, 2007, 81.)

Jos tekstin työstämisessä tulee ongelmia tai ei ole varma sen toimivuudesta, voi jutun luetaminen toisella auttaa. Toimituksessa työskentelevä henkilö on freelanceriin nähden etuoikeutetussa asemassa – kollegoiden apu voi olla korvaamatonta. Freelancer voi luettaa tekstin esimerkiksi perheenjäsenellä eikä sekään ole huono vaihtoehto; eihän lehden lukijakunta koostu journalisteista.

Kaikkia ei voi miellyttää, mutta toisaalta toimittaja haluaa, että mahdollisimman moni syventyisi juttuun. Sanomalehden lukijakunta on laaja ja varsinkin merkittävän artikkelin kohdalla tulee kaikki keinot ottaa haltuun. Iskevä otsikko, soljuva teksti, ilmaisuvoimainen kuva ja toimiva taitto mahdollistavat sen, että lukija antautuu tekstin vietäväksi. (Lehtinen, 2007, 75.)

Ei siis pitkää ja puuduttavaa leipätekstiä, vaan olennaiseen keskittyvää kerrontaa. Jalosta tekstiä syventämällä viestiä, tiivistä tarpeen mukaan. Älä anna lukijan kiinnostuksen hiipua, vaan pidä jännite yllä – ja palkitse kiinnostus harkitulla loppuratkaisulla.

Lehden hahmottaminen helpottuu, jos visuaalisuuden suunnittelussa on pyritty selkeyteen, yksinkertaisuuteen, kontrastien luomiseen, jäsentelyyn sekä palasteluun eli esimerkiksi faktalaatikoiden tai grafiikan käyttöön. Selkeyden edellytys on usein yksinkertaisuus, kontrastien avulla jäsennellään tietoa, palastelulla jäsennetään ja selkeytetään. (Lehtinen, 2007, 76.)

8 YHTEENVETO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, mistä elementeistä hyvä lehtijuttu koostuu. Tutkimuksen painopisteeksi on valittu uutisen ja henkilöhaastattelun tekeminen. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on neuvoa journalistisesta työstä kiinnostunutta henkilöä ja antaa esimerkkejä toimittajan työtehtävistä. Olen käyttänyt julkaistuja juttujani esimerkkeinä, koska ohjeistuksen laatimisen ohessa toivon kehittyväni kirjoittajana. Esimerkkien avulla teoria myös avautuu eri tavalla.

Kun juttu julkaistaan lehdessä, on se kirjoittajalleen jo niin tuttu, että hän harvemmin tarkastelee sitä syvemmin. Jos kokonaisuuteen ei ole täysin tyytyväinen, tulee sivu käännettyä vielä nopeammin. Opinnäytetyön tekeminen osoitti, että omien juttujen analysoinnista voisi tehdä jatkuvan käytännön.

Yllätyin, kuinka monessa osiossa tulin käyttämään narkolepsiajuttua (LIITE 1) esimerkkinä. Luulin olleeni juttuun tyytyväinen, mutta se on tarkemmassa tarkastelussa osoittautunut epätäydelliseksi. Palaset ehkä toimivat itsenäisesti, mutta kokonaisuuden olisi voinut rakentaa paremmin. Uskoisin kuitenkin monen lukeneen tekstin, sillä tarina on mielenkiintoinen ja tunteita herättävä. Jos olisin kirjoittanut narkolepsiasta yleisellä tasolla ilman esimerkkihenkilöä, ei se olisi herättänyt samanlaista kiinnostusta.

Johdannossa mainitsin olleeni urani alkutaipaleella epävarma osaamisestani, mutta kymmenen vaihderikasta vuotta on tuonut perspektiiviä elämään ja sitä kautta journalistiseen työhön.

Alan kirjallisuutta kannattaa lukea aika ajoin, myös uraputkessa viilettäessä. Huomasin hyödyn opinnäytetyötä tehdessäni ammattitaidon ja varmuuden kohentumisena. Ymmärsin, että työkokemus on koulunut minusta toimittajan. Toisaalta teorian sisäistäminen antaa kirjoitustyölle pohjaa jatkossakin.

Sisäistin myös, miten voisin kirjoittaa parempia juttuja. Esimerkiksi otsikoinnissa on ollut kehitettävää. Vaikka itse juttuidea ei sytyttäisi ja näkökulma olisi haussa, ei otsikon tekoa

kannata jättää viimeiseksi. Kun pysähtyy tarkastelemaan aihetta lukijan näkökulmasta, saattaa haluttu viesti kiteytyä helpommin.

Omien juttuesimerkkien avulla olen halunnut havainnollistaa, millaisista rakennuspalikoista uutinen tai henkilöhaastattelu käytännössä tehdään. Konkreettiset poiminnot toivottavasti valaisevat myös sitä, millaista kirjoittaminen on työnä. Ja mikäpä olisi sen parempaa kuin että opinnäytetyön lukija keksisi, miten olisi laatinut vaikkapa paremman otsikon tai ingressin kuin ne, mitkä nostin esille omista kirjoituksistani.

Vaikka vakinaiset työsuhteet ovat sanomalehdissä vähenemässä, ei se tarkoita työmahdollisuuksien loppumista. Freelancereiden ja avustajien palveluita käytetään entistä enemmän. Ole siis valppaana ja kulje vapaa-ajallakin kuten kirjoittaja, juttuideoita metsästäen – niitä voi löytää mistä tahansa.

LÄHTEET

Huovila, T. 2004. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.

Internet-sivu: Sanomalehtien liitto 18.11.2014.

Kunelius, R. 2010. Viestinnän vallassa. Helsinki: Sanoma Pro.

Kunelius, R & Ridell S. 2000. Kaksi katsetta journalismiin. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Pesonen, E. 2007. Julkaisijan käsikirja. Jyväskylä: Docendo.

Puustinen, L & Seppänen, J. 2010. Luottamuksen kuva. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rantanen, L. 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? Helsinki. Hill and Knowlton Finland.

Rekola, M. 2010. Vaikuta Mediassa – Kirjoittamisen keinot tutuiksi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Räty, P. 8-9/2010. Noora Aution kirjoittama Ei kikkailua vaan työkaluja -artikkeli Suomen Lehdistö -julkaisussa.

Räty, P. Luovuuspaja-kurssin oppimateriaali. 14.9.2011 Maikkulan kartano, Oulu.

Silfverberg, A. 12/2010. Veera Malinin kirjoittama Rytmien rakenne -artikkeli Suomen Lehdistö -julkaisussa.

Suhola, A, Turunen, S & Varis, M. 2005 Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Koko ajan väsyttää, en pääse yön aikana syvään unen vaiheeseen. Aivot ja keho eivät lepää kunnolla.

Ossi Nieminen

Motivaatio jyrää yli sairauden hidasteiden

Päivi Kääntä

Ossi Nieminen, 21, kertoo olevansa perusluonteeltaan sellainen, ettei murehdi liikojaa. Ja jos ei yritä yhtään, ei mikään homma toimi, mies tiivistää.

– Sairaus ei saa olla tekosyy. Suurempi hidaste asioiden toteutumiselle on se, jos itseltä ei löydy motivaatiota.

Positiivisesta elämänasenteestaan huolimatta Nieminen ei häpeä myöntää, että koki muutama vuosi sitten elämänsä suurimman järkytyksen selatessaan puhelimella nettiä ja törmätessään sairaudesta kertovaan artikkeliin Wikipediassa.

Siinä mainitut oireet täsmäsivät kangasalalaisen nuorukaisen elämään täysin. Nieminen ymmärsi, että hänellä on sairaus, johon ei ole parannuskeinoa.

Aivan ensimmäisenä tuli väsymys.

– Vaikka kuinka nukuin, en meinannut pysyä hereillä, Nieminen kertoo.

Katapleksia-kohtaukset seurasivat pian. Niiden aikana tunnekuohu, kuten nauraminen tai suuttuminen, johtaa lihasjännityksen menettämiseen.

Kun esimerkiksi kavereiden kanssa oli liian hauskaa, Nieminen saattoi huomata puheensa muuttuvan epäselväksi, kun suun lihaksat eivät enää toimineet.

– Pahimmillaan pystyin kävelemään suunnilleen kymmenen metriä, kunnes polvet jälleen norkahtivat ja kaaduin. Pääsin tutkimuksiin Taysiin, ja kartoituksen jälkeen tulos oli selkeä: olin sairastut narkolepsiaan.

Auton rattiin sittenkin

Nieminen otti Pandemrix-siikainfluenssarokotteen lukioon ensimmäisellä luokalla, nelisen vuotta sitten.

Puoli vuotta sujui normaalisti, mutta sen jälkeen hän on kokenut narkolepsian kaikki oireet: hallusinaatiot, painajaiset, unihälväykset, nukahtelut ja katapleksia-kohtaukset.

Diagnoosin varmistuttua Niemisen oli mahdollista aloittaa lääkitys. Sopivan annostuksen löytämiseen meni pari vuotta.

Tällä hetkellä ollaan tilanteessa, jossa nuorukainen pystyy ajamaan autoa ja käymään töissä, eli elämään suhteellisen normaalia elämää.

– Sairastumisen alkuvaiheessa on olisi voinut kuvitella ajokortin hankkimista. Nyt se on todellisuutta. Ajaminen on mukavaa puuhaa, se mahdollistaa niin paljon, Nieminen sanoo.

Narkolepsian puhjettua hän ei saanut kokonaista yötä nukuksi.

Nyt Nieminen pystyy nukahtamaan kolmeksi tunniksi – sen jälkeen hän ottaa keskushermostoa lamaanuttavan lääkkeen uudelleen ja saa näin nukkua yhteensä kuurisen tuntia yössä.

Päivisin piristäviä lääkkeitä kuuluu useampi. Nieminen harmittelee sitä, että on riippuvainen lääkityksestä.

– Suurin ongelma on, että vaikka koko ajan väsyttää, en pääse yön aikana syvään unen vaiheeseen. Aivot ja keho eivät lepää kunnolla.

– On ongelmallista, että sairaus on aivojen osissa. Riskit ovat suhteessa suuret, jos ajatellaan parantumiskeinon löytämistä.

Tauti jätettävä taustalle

Kun Nieminen oli sairastunut narkolepsiaan vuoden, hän osallistui sopeutumisvalmennuskurssille.

Osa kurssilaisista oli saanut diagnoosin useita vuosia sitten. Silti Nieminen koki olleensa ainoa, joka oli edes osittain sujut taudin kanssa.

Helmikuussa puusepäksi valmistuva Ossi Nieminen on tyytyväinen alan työllisyysnäkyimiin. Vapaa-ajaltaan kangasalalainen nuori mies muun muassa entisöi vanhoja työkaluja.

– En saanut vertaistuesta apua. Minulle tärkeämpää on se, että otetaan henkilö huomioon omana itsenään.

– Toivon, ettei narkolepsiaa korosteta liikaa. Mitä enemmän voi jättää taudin taustalle, sen normaalimpaa elämää pystyy viettämään.

9,4 keskiarvolla lukioon päässeen Niemisen ajatuksissa siinä yliopisto-opinnot, miksei myös haastava poliisin tai palomiehen ammatti.

Narkolepsian puhkeamisesta huolimatta Nieminen sai suoritettua ylioppilaskirjoitukset kunnialla ja valmistuu helmikuussa puusepäksi parivuotisesta oppisopimuskoulutuksesta.

– Pääsin erityyppiseen koulutukseen kuin aluperin olin kuvitellut. Vaikka olen narkoleptikkona niin sanotusti

vajaakuntoinen, pystyn tekemään pitkää päivää ja laadukasta työtä, Lempäälässä joka arkipäivä töissä käyvä Nieminen huomauttaa.

Hyvästet liikunnalle

Nieminen tuntee sympatiaa varsinkin niitä kohtalotovereita kohtaan, jotka ovat sairastuneet jo ennen kouluikää.

Hän sanoo olevansa siinä mielessä onnekas, että sai elää 17 vuotta normaalia elämää.

– Pienellä lapsella ei välttämättä ole normaalia muistikuvia, joten oireista puhuminen voi olla vaikeaa. Lapset eivät myöskään voi käyttää samoja lääkkeitä, koska niitä ei ole testattu niin nuorilla.

Nieminen kaipaa edellisestä elämästään liikuntaa. Sen parissa tulee liikaa hyväntulontunteita, jotka voivat aihe-

uttaa katapleksiaoireita, hän selventää.

Jalkapalloa yksitoista vuotta pelannut ja ultimatea muuttaman vuoden harrastanut nuorukainen tyytyy nykyisin hyötyliikuntaan – oppisopimuskassa työstetään massiivipuuta, eikä sen jälkeen ole tarvetta lähteä salille.

– Olen löytänyt korvaavia asioita. Tykkään kiertää kirputoreja, bongailen vanhoja esineitä ja työkaluja ja kunnostan niitä ihan myyntiin. Se on omanlaista rentoutumista.

Raha ei korvaa yönia

Viime vuonna voimaan astunut laki takaa Niemiselle korvaukset loppuelämäksi. Tähän mennessä lääkevahinkovakuutuspooli on myöntänyt hänelle reilu 20 000 euroa.

– Se on vähintään, mitä tällaisen jälkeen voi tehdä. Mikään rahasumma ei kuitenkaan korvaa pitkiä yönia ja tavallista elämää.

– Loppujen lopuksi on vaikeaa määrätellä, minkä arvoisen perusterveyden on. Kukaan ei esimerkiksi otaisi 50 000 euroa ja narkolepsiaa.

Kaikesta huolimatta Ossi Niemisen asenne rokotuksia ja lääkitystä kohtaan ei ole muuttunut. Joskus vain menee pieleen, hän toteaa.

– En kannakaan. Eihän tässä muutakaan voi kuin jatkaa elämää. Yhdellä kaverilla puhkesi epilepsia vuorta ennen omaa sairastumistani. – Ei voi tietää, mitä elämässä tapahtuu. Kaikilla on omat ongelmansa, sanoo Nieminen.

Paavali Jumppanen valitsi Kangasala-talon Steinway-flyygelin kuuden vaihtoehdon joukosta.

Enemmän osia kuin F1-autossa

TUULA RUUSUMAA

Päivi Kääntä

Pitkänomaisessa huoneessa on valtavasti soittimia, yhteensä nelisenkymmentä, ehkä enemmänkin. Tila muistuttaa tutkintosalia. Siellä on rauhallinen, luonnollinen akustiikka. Fyygelin soinnin kuulee selkeästi.

Aikaa on annettu kolme tuntia, käytännössä se ei kulu loppuun. Esivalinta on tehty ja kuuden joukosta nousee pian muutama suosikki.

Paavali Jumppanen soittaa pitkiä ääniä eri puolelta fyygeliä: basso- ja keskirekisteristä sekä diskanttipuolelta. Näin hän tarkastelee kaikupohjaa ja runkoa, niistä syntyy soittimen sointi.

– Kappaleita on tarpeen käydä läpi vain sen verran, että varmistutaan mekaniikan toimivuudesta. Steinway & Sonnin fyygeleissä mekaniikka tosin toimii aina, Jumppanen huomauttaa.

Pianisti tekee valinnan soivuuden, avoimuuden ja avaruuden perusteella.

Sen, miten kaikupohja toimii pitkissä äänissä. Mitä paremmin sointuva ääni, sitä enemmän soitinta pystyy muokkaamaan eri tilanteisiin. Yksi fyygeleistä nousee ylitse muiden. Se aloittaa matkansa reilun 1 200 kilometrin päähän.

Soitin muokkautuu saliin
Nyt Jumppanen valmistautuu soittamaan Hampurissa valit-

semallaan Steinway-flyygelillä Kangasala-talon ensimmäisen pianoresitaalin.

Hän ei ole aiemmin käynyt konserttisalissa, mutta aikoo perehtyä siihen perinpohjin ennen konserttia.

Jumppasen mielestä fyygelin valitsijan ei ole välttämättä tutustua saliin etukäteen. Hän on aina pyrkinyt ottamaan soittimen, mikä tuntuu parhaimmalta.

– Pikku hiljaa soitin muokkautuu saliin sopivaksi. Tarpeet syntyvät siinä tilassa, missä fyygeli on. Viritteissä ja säädettäessä toimitaan pianisteilta saadun palautteen mukaan, Jumppanen kertoo.

Jos sali on kirkasääninen, pyritään mattamaisia, pehmeitä ääniä kehittämään.

Vastaavasti tummäänisessä salissa korostetaan kirkkautta. Muutaman vuoden kuluttua soitin alkaa olla parhaimmillaan.

– Hyvässä fyygelissä on vahva, kirkas ja monipuolinen sointi. Tällainen löytyy Kangasala-talosta, Jumppanen vakuuttaa.

Ikivanhat patentit

Tarkemmin sanottuna Kangasala-talon konserttiflyygelin mallia D-274. Samanlaisen Jumppanen valitsi Bostonin uuteen konserttitaloon nelisen vuotta sitten.

Flyygelin on 274 senttimetriä pitkä ja 156 leveä. 450-kiloisessa soittimessa on enemmän osia kuin Formula 1 -autossa.

Jokaisessa 88 koskettimessa on useampi kymmenen hienomekaaninen osa.

Patentit, jotka liittyvät soittimen koneistoon, ovat ikivanhoja. Steinwayn historiallisessa Hampurin-tehtaassa on yhä vanha linjasto käytössä, kun monissa pianorehtaissa toimintaa on automatisoitu.

– Suuri käsityön osuus näkyy myös soittimen laadussa. Steinwaylla on murskaava ylivoima muihin valmistajiin nähden, Jumppanen sanoo.

Laatua nuorille

Kansainvälisen solistuuransa lisäksi Jumppanen on suosittu opettaja. Hän on huomannut, että kun lapset ja nuoret pääsevät hyvän soittimen kanssa tekemisiin, edistyy soittotaito harppauksin.

– Muistan kokeneeni saman omilla pianoleireilläni. Kun sain ensimmäisen oman fyygelin, opettajani sanoi, että trillit alkoivat pelata, Jumppanen kertoo.

Konserttisali ja laadukas fyygeli ovat musisoivan nuorison ja musiikintähtien kannalta upea saavutus, pianisti toteaa.

Yksi Jumppaselle tärkeimmistä soittimista löytyy Espoon kulttuurikeskuksen Tapiolasalista; sillä hän pääsi soittamaan ollessaan musiikkiopistossa.

Myös muun muassa Kuhmo-talon fyygeli 90-luvun alusta on hänen mukaansa legendaarinen.

Tuomas Salokangas pääsi joulukuussa kokeilemaan Kangasala-talo uutta fyygeliä.

– Steinwaylla on tosi kova yleistalo. Toivottavasti Kangasala-talon soittimesta tulee yksi mieleenpainuvista yksilöistä, sanoo Jumppanen.

Flyygelin sointi esille

Jumppanen valitsi Kangasala-talon ensimmäisen pianoresitaalin ohjelman, jolla hän voisi esitellä fyygelin soitinta.

Debussy'n Preludeissa on monenlaisia soitinkuvia ja niissä onnistuminen edellyttää hyvää instrumenttia.

Sibeliusta kuullaan myös, säveltäjä onkin tapetilla 150-vuotisjuhlavuoden vuoksi.

Jumppanen halusi lisäksi "kunnon romanttisen pianopläjäyksen", joten ohjelman päättää Schumannin Karnevaali Op. 9.

Jumppanen palasi hiljattain kuukauden mittaiselta Amerikan-kiertueelta.

Kangasala-talon konsertin jälkeen hän aikoo hengähtää hetken. Pohjoisen luonnossa

liikkumisesta nauttiva mies lähtee Lappiin.

– Käymme Lapissa useita kertoja vuodessa. Yleensä vietän lomalla pianovapaata aikaa, mutta tiukimmille retkille olen ottanut sähköpianon mukaan, Jumppanen naurattaa.

Paavali Jumppanen soittaa Kangasala-talon fyygelin ensikonverttin tänään tiistaina 24.2. kello 19.

Sahalahti saa oman ensihoitoyksikön

Muutokset parantavat palvelua, mutta tuntuvat kunnan kassassa

Päivi Kääntä

Kangasalan ensihoito ja kiireellinen sairaankuljetus siirtyvät Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin vastuulle vuodenvaihteessa.

Terveydenhuoltolain mukaan kansalaisten tulee olla yhdenvertaisessa asemassa terveydenhoito- ja ensihoitopalveluiden suhteen.

Sairaanhoitopiirin ensihoidon palvelutasopäätöstä laadittaessa Kangasalakin on jaettu neliökilometrin kokoisin alueisiin. Alueilla tapahtuneita ensihoitotehtäviä on laskettu ja luokiteltu kiireellisyyden mukaan.

Kangasalan nauhataajama ja Sahalahden keskusta ovat toisen riskiluokan alueita. Se tarkoittaa, että alueilla on enemmän kuin yksi ensihoidon tehtävä viikossa, mutta alle yksi vuorokaudessa.

Saman riskialueen väestön tulee saada yhdenvertainen palvelu koko sairaanhoitopiirin alueella. Tavoite on, että toisen riskiluokan alueiden ensihoitotehtävistä 75 prosenttia saavutetaan ensi vuoden alusta alkaen koko Pirkanmaan alueella kahdeksassa minuutissa.

Hoitotasoiset yksiköt on sijoitettu alueelle siten, että ne tavoittavat potilaat enintään 30 minuutissa.

Saavutettavuus kohenee

Kangasalan sosiaali- ja terveystaloutta kannattaa sairaanhoitopiiriin ehdotusta siitä, että ympäri vuorokauden välittömässä lähtövalmiudessa oleva hoitotason yksikkö sijaitsee jatkossa Kangasalan keskusterveysasemalla.

Toinen yksikkö sijoitettaisiin Sahalahden terveysasemalle, ja se olisi välittömässä lähtövalmiudessa päivittäin kello 8–16.

Kangasalan sosiaali- ja terveyskeskuksen johtava ylilääkäri **Sari Mäkinen** huomauttaa, että tällä hetkellä Kangasalan ensihoitoyksikkö on välittömässä lähtövalmiudessa arkisin kello 8–18. Muulloin lähtövalmius on 15 minuuttia. Nykyisin myös ensihoidon toinen

Mikäli HES Sairaankuljetus Oy tuottaa jatkossakin Kangasalan ambulanssilla tapahtuvan ensihoidon palvelut, Juha-Pekka Lappalainen ja Miika Silenius saavat viidestä kuuteen uutta työkaveria.

auto sijaitsee Kangasalan keskustassa.

Saavutettavuus paranee siis huomattavasti. Koko kunta saadaan katettua hyvin, kun kakkosauto ehtii Sahalahdelta Kuhmalahdelle nopeammin.

Säästöjä vaikea saada

Jatkuvalla lähtövalmiudella on myös kääntöpuolensa: kustannukset.

Hyvinvointipalveluiden talousjohtaja **Toni Haapala** on laskenut, että Kangasalan kunnan osuus ensihoidon kustannuksista tulee ole-

maan miljoonan euron luokkaa. Aikaisemmin ensihoidosta on aiheutunut kunnalle 300 000 euron lasku.

– Käytännössä tämä tarkoittaa, että tarvitsemme 700 000 euroa lisää rahaa. Se aiheuttaa haasteita sosiaali- ja terveystoimen budjetille. Terveydenhuollon toiminnosta ei voi nipistää.

Päätös syksyllä

Ensihoidon kustannuksista tullaan sopimaan Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin kuntien kesken. Kangasala esittää, että 30 prosent-

tia kustannuksista muodostuisi asukasluvun mukaisessa suhteessa ja 70 prosenttia tehtäviin käytettyjen ajan suhteessa.

Sari Mäkinen muistuttaa, ettei sairaanhoitopiiri ole syyllinen kustannusten nousuun, se vain toimii muuttuneen lainsäädännön määräysten mukaan.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin hallitus käsittelee jäsenkuntien antamat lausunnot palvelutasopäätösesityksestä, minkä jälkeen sairaanhoitopiiriin valtuusto tekee siitä päätöksen kokouksessaan syyskuun lopulla.

Ambulanssihenkilöstöä lisää ensihoitotehtäviin

Kangasala kuuluu alueeseen, jonka kiireellisten kuljetuksien palvelutuottajat kilpailutetaan. Tällä hetkellä ambulanssilla tapahtuvasta ensihoidosta vastaa HES Sairaankuljetus Oy.

HES Sairaankuljetuksen Pirkanmaan aluepäällikkö **Tero Heikkilä** kertoo, että mikäli heidät va-

litaan jatkossakin tuottamaan ensihoidon palveluja, tarvitaan työvoimaa lisää.

– Jos kaksi henkilöä on jatkuvasti välittömässä lähtövalmiudessa, voisin kuvitella, että palkkaamme viidestä kuuteen ensi- ja sairaanhoitajaa. Tällä hetkellä työvahvuus on seitsemän henkilöä.

Heikkilä on kuullut, että uuden lain myötä esimerkiksi Itä-Suomeen on perustettu ensihoidon vakansseja runsaasti.

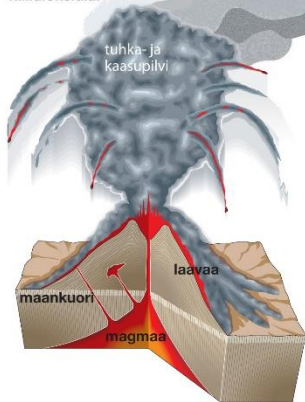
Heikkilän mukaan uusi malli parantaa palvelua päiväsaikaan huomattavasti. Hän kuitenkin toteaa, että Sahalahdella ja Kuhmalahdella ajoa on ollut vain vähän.

– Päivällä on kiireisintä. Useimmat keikoista tulevat Kangasalan nauhataajaman sekä Suoraman alueelle.

Heikkilä ei osaa vielä arvioida, vaikuttaako jatkuvassa hälytysvalmiudessa oleminen työehtosopimuksiin tai mahdollisten poikkeuslupien hakemiseen.

Tuhka ja kaasut satavat veden mukana maahan

Tulivuorenpurkauksessa kraatterista purkautuu sulaa kiviainesta, tuhkaa ja kaasuja, mm. rikkidioksidia ja hiilidioksidia.

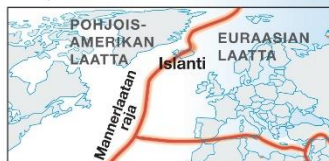

Hienot partikkelit suihkuavat ilmakehään ja leijuvat oman energian ja tuulen avulla 6–10 km korkeuteen.

Hienoista partikkeleista koostuva tuhkapilvi kulkee planetaaristen tuulien mukana ja laskeutuu pikkuhiljaa.

Ilmakehään vapautuneet kaasut satavat maahan happamina sateina.

Pohjois-Amerikan ja Euraasian mannerlaatat loittonevat toisistaan. Paine kasvaa repeämän kohdalla ja magman on pakko purkautua maan pinnalle.

Tuhkan ympärille syntyy lumikeiteitä. Pilven laskeutuessa kiteet sulavat ja tuhka sataa maahan veden mukana.

vettä ja tuhkaa

happanta sadetta

Lähde: Oulun yliopiston geotieteiden laitos, grafiikka LEA REMES

Isomman paukun kenraaliharjoitus

Nyt ryöppyävän tulivuoren naapurissa oleva Katla synnyttäisi purkautuessaan jättimäiset tuhkapilvet

Seppo Ylönen
Kaleva

Eyjafjöll-tulivuoren purkaus saattaa olla vasta alkulämmittelyä viereissä sijaitsevan Katla-tulivuoren räjähdykselle.

Katlan sisuksista purkautuvan aineksen määrä voi olla paljon suurempi ja tuhka nousta vielä korkeammalle kuin nyt elämöivän Eyjafjöllin kohdalla, kertoo Viron geologisen tutkimuskeskuksen johtava seismologi Heidi Soosalu. Hän on tehnyt Helsingin yliopistossa väitöskirjan Islannin tulivuorista.

Katlan tiedetään purkautuneen kolme kertaa aikaisemmin. Seismologien ennustuksissa Katlan uskottiin purkautuvan ennen Eyjafjöllia, jota on kuvailtu Katlan "vaitonaiseksi pikkoveljeksi".

Tulivuorenpurkauksen alku vaatii jonkin syyäksen. Katlan paineet saattavat lähteä purkautumaan naapurivuoren liikehinnasta. Tätä on tapahtunut Islannissa aikaisemminkin, Soosalu kertoo.

"Katdalla on eväitä isoon räjähdykseen. Eyjafjöllin purkaus saattaa olla pelkkä kenraaliharjoitus siihen verrattuna."

Paksu jääkansi

Katlan purkaus voi olla naapurivuorta suurempi senkin takia, että Katdalla on Eyjafjöllia huomattavasti paksumpi jääpeite. Katlan jääkansi on jopa 400 metrin syyvinen.

Islannin tulivuorenpurkaukset ovat voimakkaita sen vuoksi, että kun 1200-asteinen kivisula kohtaa jääpeiton, on shokkivaikutus hyvin suuri.

Pilvipatsas voi nousta yli kymmenen kilometrin korkeuteen, Heidi Soosalu kuvaili.

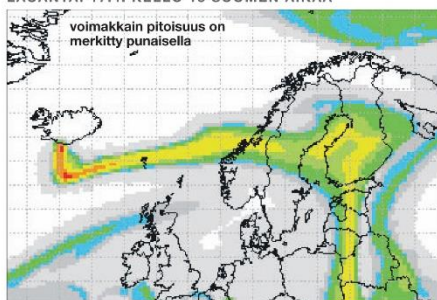
Kolmas lähitöällä oleva tulivuori on Hekla, joka on Islannin aktiivisin tulivuori. Sitä sanotaan "helvetin portiksi". Hekla purkautui viimeksi vuonna 2000. Seismologien mukaan Hekla on painettilassa, eikä uusi purkaus olisi yllätyksellistä.

Eyjafjöll ei ollut suinkaan seis-

Pilvi lepää Suomen yllä ainakin kaksi vuorokautta

Tuhkapilviennuste kuuden kilometrin korkeudessa

LAUANTAI 17.4. KELLO 15 SUOMEN AIKAA

Lähde: Ilmatieteen laitos

mologien ykköskandidaatti seuraavan purkauksen kohteeksi. Vetoja tehtiin paremminkin Katlan tai Heklan puolesta, Soosalu naurahtaa.

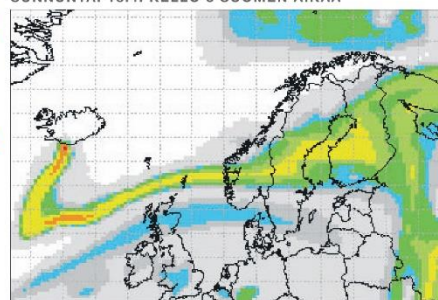
Islannin suurin aktiivinen tulivuori on Öräfajökull, joka pur-

kautui tuhoisin seurauksin vuonna 1362.

Islannissa on jonkinasteinen tulivuorenpurkaus keskimäärin viiden vuoden välein.

"Tulivuorenpurkauksen alkamista ei pystytä ennustamaan,

SUNNUNTAI 18.4. KELLO 3 SUOMEN AIKAA

mutta kun tapahtumaketju on käynnistynyt, osaavat tutkijat arvioida, mitä tapahtuu seuraavaksi", seismologi Heidi Soosalu selvittää.

Tulivuorenpurkauksen kesto vaihtelee paljon. Räjähdysvoi-

ma on suurin alussa, mutta magman eli kivistulan ja muiden aineiden ulostulo saattaa kestä viikkoja, joskus jopa vuosia.

Kuukausien pituisissa purkauksissa toiminta hiipuu välillä, mutta kiihtyy sitten uudelleen.

Uusia tuhkapilviä tulossa tänään

Ilmatieteen laitoksen mukaan länsivirtaukset tuovat lauantaiaamusta alkaen uusia tuhkapilviä suurena osaan Suomea. Ilmavirtaukset suuntautuvat viikonvaihteeseenkin Islannista kohti Skandinaviaa ja manner-Eurooppaa, joten purkauksen jatkuessa tuhkaa voi levitä Suomen ylle uudelleen.

Lauantaina iltapäivällä tai illalla saapuu sadealue lännessä Suomeen. Sade on pääosin vettä tai räntää. On mahdollista, että tuhkapilven myötä sade voi olla lievästi hapanta, mutta sillä ei ole merkittäviä vaikutuksia ympäristössä. Ilmatieteen laitokselta sanotaan.

Ilmatieteen laitos välittää lentoliikenteelle tietoa pilven liikkeistä ja seuraa tilannetta, mikäli tulivuorenpurkaus jatkuu. Mittausten mukaan pilvessä olevat hiukkaset ovat suurempia kuin metsäpalojen hiukkaset ja verrattavissa katu-
pölyjen hiukkasiin. (Kaleva)

Purkaus vaikuttaa aina ilmastoon

Vuoresta vapautuneet kaasut kiertävät ilmakehässä vuosia

Päivi Kääntä
Kaleva

OULU Oulun yliopiston maaperägeologian professorin Juha-Pekka Lunkan mukaan tulivuorenpurkauksilla on aina vaikutuksia maapallon olosuhteisiin. Korkealle ilmakehään joutuneet tulivuorenpurkaustuotteet toimivat peilin tavoin ja heijastavat pois Aurion säteilyä. Maahan saapuvan säteilyn määrän pienentäminen viilentää maanpintaa.

Esimerkiksi vuonna 1991 Filippiineillä tapahtunut Pinatubon tulivuoren purkaus viilensi glo-

baalia lämpötilaa 0,4 asteella. "Pinatubon ilmastovaikutukset kestivät muutaman vuoden. Jos Islannin tulivuori purkautuu uudelleen ja voimakkaammin, voi tilanne muuttua dramaattisesti. Maapallon energiatasapaino on kuitenkin sellainen, etteivät vaikutukset näy päivien tai kuukausienkaan aikana."

Tulivuoren käyttäytymisestä ei voi tehdä tarkkoja ennusteita. Lunka pitää epätodennäköisenä, että purkaus kestäisi kuukausia.

"Arvaukseni on yhtä hyvä kuin kenen tahansa. Tällä hetkellä puhutaan todennäköisimmän viik-

koja kestävästä aktiivisesta purkauksesta. Tämä on normaalia mannerlaattojen vulkaanista toimintaa. Emme pysty havainnoimaan, onko maankuori nyt normaalia aktiivisempi."

Tulivuorenpurkauksesta on vapautunut ilmaan muun muassa rikkipitoisia kaasuja. Vuosia ilmakehässä kiertävät kaasut satavat lopulta maahan happamina sateina.

Lunkan mukaan pitoisuudet ovat niin pieniä, ettei niistä aiheudu haittaa maaperälle.

"Tuhkapilven säilyminen ilma-

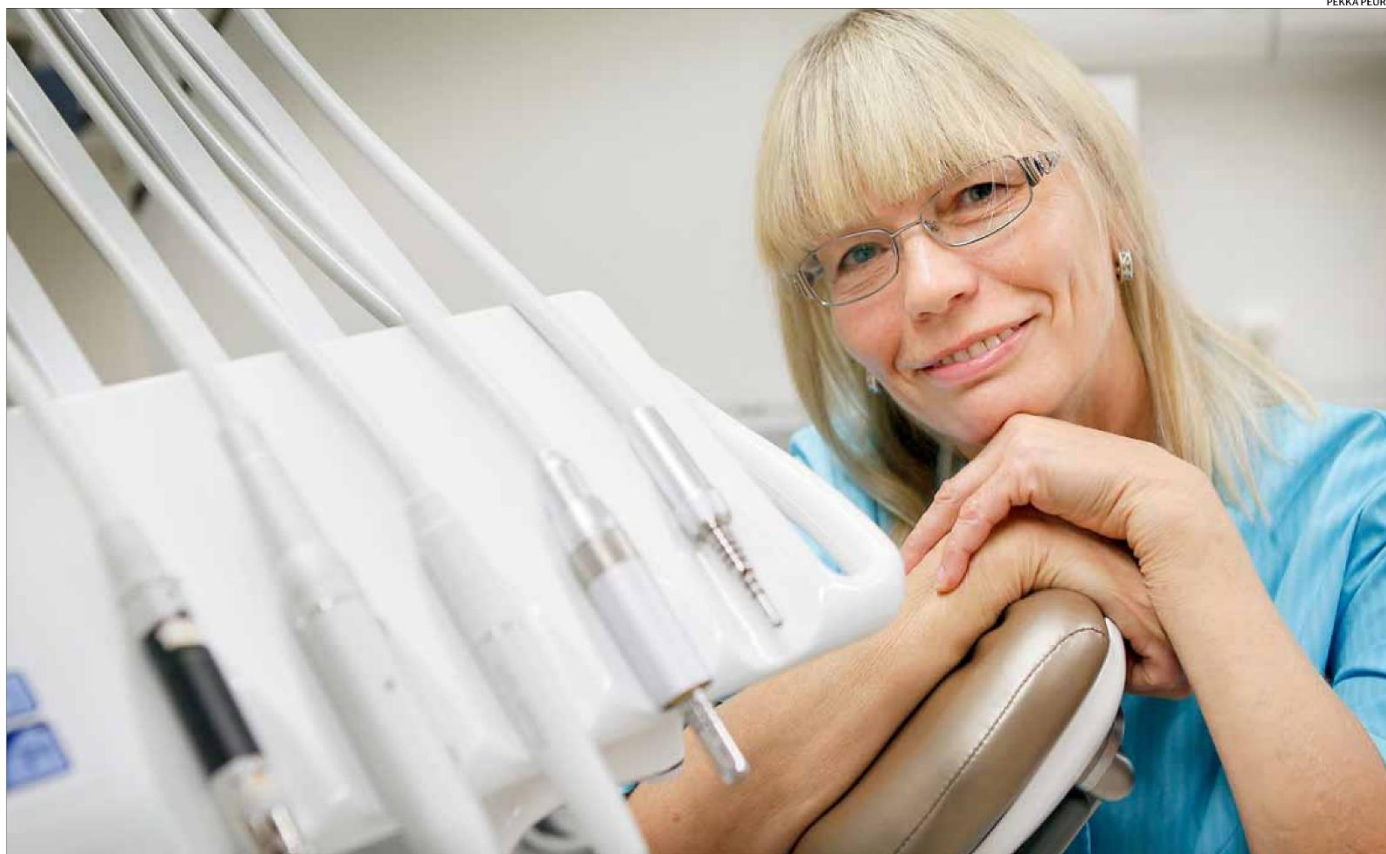
kehässä on monimutkainen asia. Yläilmakehään joutunut tuhka laskeutuu pikkuhiljaa, ja siitä suurin osa sataa veden mukana muuttaman vuoden sisällä. Tuhkapilvellä on ilmastoa kylmentävä vaikutus, mutta jos nyt vaikka tulee takatalvi, niin on olisi ensimmäisenä väittämässä sen johtuvan tulivuorenpurkauksesta."

Joidenkin skenaarioiden mukaan lentoliikenne seisahtuisi pahimmillaan reiluksi kuukaudeksi, mutta Lunka pitää sitä epätodennäköisenä. Tuhkan hälveneminen riippuu länsituulesta ja yläilmavirtauksista.

Ville Koivuniemi
Kaleva

OULU Pelastushelikopteri Sepe on ollut lentokielossa torstai-iltapäivästä lähtien. Tuhkan uhka on huomattavasti lentokoneita matalammalla lentävälle helikopterillekin todellinen.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ensihoidon vastuulääkärin Tuukka Toivion mukaan ensihoidon järjestämiselle tilanne ei ole silti kovin poikkeuksellinen. "Aina silloin tällöin Sepe ei sääolosuhteiden vuoksi pääse ilmaan. Silloin apu lähetetään paikalle autolla", Toivio täsmentää.

Torontolaistunut Pirjo Friedman palaa juurilleen ja työskentelee jatkossa myös Oulussa, sillä hän haluaa olla lähellä vanhempiaan. Paluu suomalaiseen työelämään vuosikymmenten jälkeen on jännittävä muutos.

Juurien hoitoa Oulussa

Hammaslääkäri Pirjo Friedman viettää aikaa entisessä kotikaupungissaan

60 vuotta

Päivi Kääntä Kaleva

OULU Pieni paussi pitkän työpäivän keskellä Kanadan luoteisosassa. Vuoren huipulla nautitut eväät ja karpaloiden poimintaa. Miten eksottista!

Niin oululaislähtöinen Pirjo Friedman ainakin luuli. Kuultuaan marjojen poiminnasta suomalaiskollega sanoi, että sitä hän me on tehty täällä pohjolan perukoilla aina.

"Olen ilmeisesti palannut juurilleni", Friedman naurahtaa.

Friedman on ehtinyt viettää maailmalla vuosikymmeniä. Valmistuttuaan hammaslääkäriksi hän muutti Israeliin paikallisen hammaslääkärin vaimoksi. Jerusalemissa vierähti 17 vuotta.

Pirjo Friedman (ent. Pulkkinen)

Syntynyt 26.10.1951 Kemijärvellä. Nuoruus Oulussa. Asuu Torontossa.
Perhe: kolme aikuista tytärtä.
Valmistunut 1977 Turun yliopistosta hammaslääketieteen lisensiaatiksi.
Hammaslääkärinä Israelissa, Kanadassa ja nyt myös Suomessa. Omistanut vastaanotot Jerusalemissa

Työn ja arjen keskellä Friedman oppi myös heprean kielen. Myöhemmin perhe muutti Philadelphiassa, missä syntyi nuorin Friedmanin kolmesta tyttärestä.

Sekään ei riittänyt matkustamista rakastavalle hammaslääkärille. Vuodesta 1992 hän on asunut Kanadassa. "En ole rutiini-ihmi-

ja Torontossa.
Kanadan yrittäjän naisten toiminnassa. Puheenjohtajana 2004-06.
Julkaisut kaksi kirjaa.
Harrastukset: purjehdus, laskettelu, pyöräily. Pyörä Oulussa, New Yorkissa, Torontossa ja Yellowknifessa.
Juhlii syntymäpäivää perhepiirissä.

nen. Yhteen paikkaan jumiutuminen ei sovi minulle."

Friedman hakeutui Kanadan naisryittäjien pariin ostettuaan torontolaisen hammaslääkärin vastaanoton. Yrityksellä oli vain sata potilasta, ja Friedman alkoi etsiä lisää asiakkaita.

Hän pääsi naisryittäjien yhdistyksen kansainväliseksi edus-

tajaksi ja toimi myöhemmin Kanadan naisryittäjien puheenjohtajana. "Eri alojen asiantuntijat olivat lähellä, se oli bisneselämän verkosto."

Friedman osallistui kokouksiin ympäri maailman ja ihmisten tarinoita kuullessaan huomasi, että naisten ja miesten työtilanteiden välillä on eroa.

"Silmäni aukesivat. Ymmärsin, että Suomesta lähdetään hyvillä eväillä. Esimerkiksi joissain arabimaissa naiset vasta aloittelevat itsenäistymistä."

Toronton lisäksi Friedman hoitaa hampaita Yellowknifessa sekä kolmella syrjäisellä paikakunnalla erämaan keskellä. Hammaslääkäri ja -hoitaja matkustavat kohteisiin pienkoneella

varusteiden kanssa. Parinsadan asukkaan kylässä Friedman tekee töitä viisi päivää putkeen, aamukahdeksasta puoleenyöhön.

"Työ on mielenkiintoista ja asiakkaat hyvin kiitollisia. Aina tosin sattuu kommenteja. Jos jokin laite menee rikki, ei ole ketään, joka voisi sen korjata."

Syrjäiseuduilla asuvien ruokavalio ei ole terveellisimmistä päästä. Monien lasten hampaat ovat huonossa kunnossa. "Tunnen todella auttavani ihmisiä. Jos en tekisi paikkaa hampaiseen, niin se ehkä jouduttaisiin tulevaisuudessa poistamaan."

Friedman nauttii asiakaslähteisestä työstä ja käyttää myös huumoria apuvälineenä.

"Toivon potilaiden edesautuvan terveyttään. Sanon usein,

että puhdista hammaslangalla vain ne hampaat, jotka haluat pitää. Se herättää huomion."

Friedman on todennut lapsilleen, että älkää tehkö mitään, mitä minä en tekisi. Hänen kuopuksensa huomautti hiljattain, että siinä tapauksessahan he voivat tehdä mitä vaan.

"Olen aina sanonut mahdollisuuksille 'kyllä'. Hienoa, että intensiivinen elämänsenonne on siirtynyt lapsiini. He tarttavat tilaisuuksiin ja ovat kulkeet menestyksekkäästi omia reittejään."

Menneisyydestään Friedman ei osaa katua mitään. "Elämässä on tietenkin tilanteita, jotka näin oululaisittain sanottuna eivät ole olleet herkkua. Mutta aina niistä voi kuitenkin oppia jotain."

Kirsi Jalokinos on tuonut Art Villa Armaaseen miehensä kuvan sekä sivelinpurkin. Risto Jalokinoksen postuumi näyttely esittelee 150 vuoden takaista Kangasalaa.

Vivahteita kulta-ajasta

Päivi Kääntä

Art Villa Armaan ikkunoista tulvii valoa. Aika tuntuu pysähtyneen ja seinille ripustettu taide vahvistaa tunnetta. Risto Jalokinoksen Kangasala-sarja vie katsojan 150 vuoden taakse.

Pikonlinnalainen taiteilija ihannoii kulta-ajan taidemaalareita, kuten Edelfeltiä ja Gallen-Kallelaa, ja se näkyy Jalokinoksen isoissa öljyväritöissä.

Art Villa Armaassa avautuvassa näyttelyssä on esillä Jalokinoksen viimeiseksi jäänyttä tuotantoa – hän nukkui pois noin vuosi sitten vaikean sairauden uuttamana.

Kirsi Jalokinoksen mukaan hänen miehensä alkoi toteuttaa Kangasala-sarjaa vuonna 2013 saatuaan todellisen luomisvimman. Hän kertoo Riston todenneen, ettei ollut koskaan aiemmin maalannut yhtä intensiivisesti.

– Ripa ei tiennyt kunnan tulevasta juhluvuodesta. Hänellä oli toive, että taulut olisivat joskus esillä Kangasalla. Näyttely kunnioittaa sekä hänen toivettaan, että Ristoa taiteilijana, Kirsi Jalokinos sanoo.

Itseoppinut tauluräättäli

Foto Arte -valokuvausstudiota pyörittänyt Jalokinos aloitti varsinaisen maalaimisen myöhemmällä iällä.

Itseoppinut mies tutki esikuviansa taideteoksia ja opiskeli mestareiden siveltimen vetoja, värien sekoittamista sekä valon ja varjon vuorottelua.

Jalokinoksen tavoin myös hänen isänsä ja isoisänsä olivat taiteellisia ja musiikkialisia. Art Villa Armaassa onkin Viipurin pyöreää tornia esittävä taulu, jossa on kaikkien kolmen Jalokinoksen kädenjälki.

Aksel Jelagin (myöh. Jalokinos) maalaasi teoksen, jonka ihmishahmojen vaate-tusta Riston isä Richard halusi myöhemmin korostaa.

Risto tuon ajan pukeutumista paljon tutkineena tuli kuitenkin lopputulokseen, etteivät vaatteet voineet olla niin

Risto Jalokinoksen suosikki Kangasala-sarjasta oli rauhaa huokuva Pelisalmella-teos.

kirkkaita, tarttui myös siveltimeen ja korjasi asian.

Jalokinos teki paljon tilaustöitä. Tauluräättäliksi itseään kutsuneelle miehelle oli tärkeää, että asiakas on lopputulokseen tyytyväinen.

– Risto myös osti vanhoja kehyksiä ja entisöi niitä. Hän katsoi, millainen teos ja tunnelma kehyksiin sopisi ja saattoi alkaa maalata sen pohjalta, Kirsi Jalokinos kertoo miehensä työskentelymetodeista.

Yksityiskohtia

Jalokinoksen Kangasala-sarjassa on esillä kunnan maamerkit, kuten postitalo ja kirjakauppa. Vanhanajan tunnelmaa täydentää ihmishahmojen autenttisuus.

– Risto opiskeli vuosisadan vaihteen pukeutumista ja ihmisiä netistä, kirjoista sekä kulta-ajan taiteilijoiden teoksista ja yhdisti näitä, Kirsi Jalokinos valaisee.

Risto Jalokinos onkin tuonut innoittajansa Edelfeltin taulusta Ruokolahden eukot nojailemaan Kangasalan kirkon kivi-aitaan.

Lepokotia esittävän teoksen ympärille Jalokinos on maalannut kuin ohuen boordinauhan, jonka lomassa on täysihoitolasia aikoinaan vierailleiden kuuluisuuksien signeerauksia.

Taiteilijan oma suosikki Kangasala-sarjasta oli Pelisalmella-teos siitä huokuvan rauhan vuoksi.

Yhdeksänosaisen sarjan lisäksi esillä on muutama Jalokinoksen varhaisempi työ. Myös niistä on aistittavissa taiteilijan viehtymys vanhaan aikaan.

Risto Jalokinoksen näyttely Art Villa Armaassa (ent. Galleria Villa Armas) 11.2.–1.3. Näyttely on osa Kangasalan 150-vuotisjuhlavuotta.